

Філіппова Н. М.

кандидат філологічних наук, доцент кафедри прикладної лінгвістики,
Навчально-науковий гуманітарний інститут Національного університету
кораблебудування імені адмірала Макарова (Україна, Миколаїв),
nina.filippova@nuos.edu.ua

НАУКОВИЙ СТИЛЬ: ВИКЛИК ЧИ НЕОБХІДНІСТЬ

Стаття привертає увагу до однієї з проблем наукового стилю, а саме особливостям писемного спілкування, що може бути корисним для студентів-магістрів, аспірантів і, звичайно, викладачів. Пропонується посібник, в якому представлені основні характеристики наукового функціонального стилю (енциклопедія-хрестоматія) і практичні рекомендації щодо їх використання.

Ключові слова: науковий функціональний стиль, наукове писемне мовлення, терміни, структура наукового тексту.

“Students might find it difficult to write in a particular genre not because they are incapable of doing so but because they lack experience reading and writing in that genre”

Sowell J, EL teacher and teacher trainer

Актуальність даної статті зумовлена декількома факторами: по-перше, невисокою, на жаль, загальною мовною культурою випускників вищих навчальних закладів, взагалі, і технічних вищих навчальних закладів, зокрема; по-друге, вимогою для PhD студентів знати академічну англійську мову на рівні C1; по-третє, необхідністю друкувати наукові публікації у міжнародних виданнях, а тобто необхідністю знати особливості відбору мовних засобів для писемної і усної комунікації, які притаманні науковому стилю.

Тому ми поставили мету допомогти PhD студентам зрозуміти поняття «стиль», різницю між різними функціональними стилями, необхідність виокремлення таких мовних засобів (графічних, граматичних, лексичних,

синтаксичних, текстових), які характерні саме для наукових українськомовного і англословного стилей, тобто мета даної розробки полягає у тому, щоб ознайомити аспірантів з концептуальним апаратом теорії стилей, показати роль наукового стилю, типологію наукових текстів, звернути увагу на поняття «мовна норма».

Ми не ставили мету розробити великий підручник. Ми хотіли тільки привернути увагу до цієї актуальної проблеми і роз'яснити лінгвістам деякі, необхідні для них сьогодні, лінгвістичні аксіоми. На наш погляд, треба виділити такі основні поняття для аналізу: універсальний характер наукових знань; поняття стилю; лінгвістичні ознаки різних функціональних стилей; організація наукового тексту з точки зору прагматичних характеристик; проблеми ефективності наукової комунікації; характеристики усної і писемної комунікації; особливості формального і неформального мовлення; особливості мови науково-технічної літератури; стратифікація лексики наукової літератури; термін і терміносистема; термін і категоріальність мислення: когнітивні засади формування терміносистем; терміни, терміноіди, номенклатури, професіоналізми; система жанрів наукового стилю: писемні жанри наукового мовлення; усні жанри наукового мовлення: монологічне, діалогічне мовлення, полілог, наукова дискусія, полеміка; форми компресії наукового тексту: огляд, рецензія, реферат, анотація; структура наукового тексту: цілісність тексту: лексичні одиниці, зв'язкові мовні засоби, граматична структура наукових текстів, функціонально-семантичні особливості абзацу у науковому тексті; елементи наукового тексту: цитати, посилання, математичні символи і формули.

Посібник складається з 2 розділів:

Розділ 1 присвячений переліку загальних теоретичних засад, які стосуються цієї проблематики: представляє собою хрестоматію, в якій ми звертаємося до дослідницьких робіт відомих лінгвістів, присвячених вказаним проблемам.

Розділ 2 представляє практичні рекомендації, приклади наукових текстів.

Додаток містить деякі необхідні пояснювальні ілюстративні матеріали, напр. грецький алфавіт, приклади читання математичних формул.

В Розділі 1 ми привертаємо увагу до таких тем: 1) Науковий стиль (усна і письмова наукова комунікація, офіційна і неофіційна наукова комунікація); 2) жанри писемного наукового тексту (стаття, монографія, підручник, довідкова література, патенти); 3) форми компресії наукового тексту (рецензія, реферат, анотація); 4) стратифікація лексики науково-технічної літератури (загальнонаукова-загальнотехнічна лексика; термінологія, термін у мові науки, терміни, номенклатури, терміноміни, терміноїди, професіоналізми; поняття терміносистеми); 5) Структура наукового тексту; 6) Усне наукове мовлення (наукова дискусія, лекція, доповідь, круглий стіл, полеміка).

Взагалі цій проблематиці приділяється досить велика увага, тому що наука – це одна з функціональних сфер, яка за останнє десятиріччя набула особливої ваги в соціальній комунікації. Вона пов'язана з технологією, виробництвом, бізнесом, економічним успіхом. Останній фактор робить мову привабливою для вивчення і виявляється головним для функціональної активності мови і це одна з основних сфер, в яких реалізуються домінуюче положення англійської мови в світі, першої глобальної мови в історії людства.

Так історично сталося, що після Другої Світової війни величезна кількість наукових і технологічних ресурсів була зосереджена у США, тому англійська мова стала мовою науки, освіти, технології, новітніх комунікаційних технологій (WWW), які стали третьою цивілізаційною революцією після створення письменництва і друку. Накопичення величезних ресурсів інформації у кінці XX сторіччя створило потребу в її упорядкуванні, структуруванні, збереженні, обробці.

Позитивна роль англійської мови полягає в тому, що створення інформаційних ресурсів (банків даних), їх поповнення, в основному, відбувається на англійській мові, і тому володіння інформацією приносить економічну вигоду, тобто англійська мова стала привабливою не тільки тому, що відкриває доступ до величезних інформаційних ресурсів (85% наукової англомовної світової інформації), але і забезпечує доступ до більш високих

життєвих стандартів (кількість наукової інформації на англійській мові різко зросло, а на інших мовах залишалося незмінною або зменшувалося). Разом з тим розповсюдження англійської мови у всьому світі – це результат цілеспрямованої політики урядів англomовних країн: викладання, видання – це вигідний бізнес і розвинуті індустрії, оскільки: існує потреба в існуванні лінгва-франка, (універсального інтердіалекта) мови міжнародної наукової і технологічної комунікації. Позитивна роль англійської мови оцінюється як загальної мови науки в цілому, забезпечення створення універсального набору понять і стандартів – своєрідної, понятійної і термінологічної мови – еталону. Крім того позитивна роль англійської мови (як середньовічної латини) полягає у тому, що вона виступає у функції «зв'язування» різних національних наукових шкіл (особливо у сфері точних наук, де англійська мова – це засіб передачі безособового об'єктивізованого знання).

За останні роки в Україні навчання академічного письма стали приділяти досить велику увагу: проводяться спеціальні конференції (напр. International Conference “Teaching English Academic Writing in Ukraine and Elsewhere: Problems and Prospects”, Львів), в межах різних конференцій виділяється окрема секція (Writing, Critical Writing, Academic Writing), допускається багато спеціальних наукових [1] і методичних робіт [5].

У багатьох вищих навчальних закладах України вводиться курс English Academic Writing для магістрів і широко обговорюються принципи навчання письма англійською мовою, серед яких особливо виділяють принцип інтегрованості навчання письма, читання, говоріння і аудіювання; принцип використання різних видів вправ для розв'язування прагматичних задач при навчанні письму як окремому виду мовленнєвої діяльності; принцип надання рекомендацій, які стосуються формату, структури, композиції, складових писемного наукового тексту для забезпечення його єдності, логічності і зв'язності; принцип використання різних підходів до поєднання індивідуального і групового навчання (task-based, student-centered approaches, проектна робота), принцип розвитку високої мотивації студентів щодо оволодіння навичками і вміннями англomовного письма.

В науковому українськомовному просторі за останні 25 років активізувалися полеміка стосовно стану українськомовного наукового стилю, який повинен представляти незалежну країну з державною мовою. У наукових часописах, монографіях, матеріалах конференцій, збірниках статей відмічено багато публікацій, в яких відомі фахівці привертають увагу на ці актуальні проблеми. Покажемо це на прикладі робіт Селігей П. О., в яких, наприклад, описується роль композиції у створенні та сприйнятті наукового твору, у виділенні дихотомії «загально-конкретного» у тексті, оскільки завдяки композиції текст не розпадається на окремі елементи смислу, а інтегрується в одне смислове ціле, оскільки композиція забезпечує зв'язність, цільність, співмірність частин тексту, їх ієрархічність і, нарешті, завершеність всього тексту [1].

Особлива увага в цій полеміці приділяється проблематиці сучасного українського термінотворення, наприклад, про зловживання термінологією у сучасних наукових текстах, що проявляється у перенасиченні малозрозумілими термінами, залучення термінів з інших наук, для тих явищ, які вже означені термінами [2].

Ще однією важливою проблемою є проблема розрізнення наукової мови (academic) і наукового жаргону (academese) як спотвореної форми наукового мовлення, покликаной надати неістотним або неновим ідеям видимості важливості й новизни і якому властиві багатослів'я, зловживання термінами й запозиченнями, заскладна будова речень і, як наслідок, малозрозумілість [3].

Таким чином, у зв'язку з модернізацією сучасної системи освіти, інтеграцією у європейський простір актуальним для побудови успішної кар'єри молодих людей стає питання оволодіння письмовим мовленням, так як різні сфери сучасного життя та професійної діяльності перетинаються з його використанням: листування, складання резюме, написання статей, анотацій, запрошень. Тому нам здається такий посібник може доповнити бібліотеку видань на цю тему.

Література

1. Д'яков А. С., Кияк Т. О., Куделько З. Б. Основи термінотворення. Семіотичні та соціолінгвістичні аспекти. Київ: «КМ Academia», 2000. 216 с.

2. Селігей П. О. Сучасне термінотворення: симптоми та синдроми. *Мовознавство*. 2007. № 3. С. 48–61.
3. Селігей П. О. Науковий жаргон очима письменників і філософів. *Мовознавство*. 2012. № 5. С. 53–67.
4. Селігей П. О. Роль композиції у створенні та сприйнятті наукового тексту. *Мовознавство*. 2015. № 2. С. 51–63.
5. Тарнопольский О. Б. Методика навчання студентів вищих навчальних закладів письма англійською мовою. Вінниця: «Нова Книга», 2008. 288 с.
6. Яхонтова Т. В. Основи англomовного наукового письма. Львів: Видавничий центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2002. 220 с.
7. Cox, K., D. HM. *English for Academic Purposes*. Pearson, 2012.
8. Manning, A., Ch. Sowton, C. Thaine. *Cambridge Academic English An integrated Skills cours for EAP*. CUP, 2012.

Filippova N. M., Ph. D. of (Philology), Associate Professor, Professor NUS, Education and Research Institute of Humanities of Admiral Makarov National University of Shipbuilding (Ukraine, Mykolaiv), nina.filippova@nuos.edu.ua

Academic style: challenge or necessity

The paper focuses on one of the problems of academic writing which can be helpful for Master's students, PhD students and teachers. The manual which presents the basic characteristics of academic functional style (encyclopedia reader) and practical recommendations on their application is outlined.

Key words: *academic functional style, academic writing terms, academic text composition.*